

УДК 159.9-37.015.3:005.32

Кугай К.Б.,

доцент кафедри іноземних мов Київського національного університету
технологій та дизайну, sketch_k2008@ukr.net

Україна, м. Київ

СПІЛКУВАННЯ ЯК ФЕНОМЕН ПСИХОЛОГІЇ

Стаття є аналізом процесу спілкування, що є не просто обміном інформацією, а взаємною активністю партнерів. Будь-яка взаємодія неможлива без розуміння один одного.

Особливий вид взаємин між людьми – це навчальне спілкування, у якому реалізуються здатності викладача і студента до взаємин. Викладання іноземної мови – це не тільки лінгвістичні знання, але й формування умінь і навичок практичного користування мовою. Уміння використовувати іноземну мову в повсякденному житті припускає спілкування іноземною мовою. Іншомовне навчання неможливе без встановлення між комунікантами певних взаємин, що складаються в соціумі. Отже, у іншомовному навчанні цей принцип має особливе значення, що зумовлено специфікою предмета.

Ключові слова: психологія спілкування, комунікативні бар'єри, іншомовне спілкування, мотивація, навчання іноземної мови, комунікативний підхід.

Постановка проблеми. Процес комунікації або спілкування завжди був важливим питанням взаємовідносин між людьми. І сучасний період в історії не є виключенням, а можливо, й навпаки, проблема спілкування (саме «живого») як ніколи стає актуальною. Останнім часом люди все частіше надають перевагу мережевому спілкуванню (computer-mediated communication), яке не залежить від просторової близькості і може забезпечуватися засобами дистанційної комунікації. Спілкування в мережевих спільнотах виконує низку функцій: пізнавальну, розвиваючу, спонукальну, згуртовуючу. Особливості спілкування в віртуальному просторі пов'язані з обмеженою здатністю використовувати невербальні засоби комунікації, які призводять до труднощів емоційного сприйняття і отримання повної інформації.

Згідно з результатами дослідження трендів комунікації, проведеного в Україні компанією GfK (українська дослідницька компанія, що входить до мережі GfK Group, найбільшого інституту з ринкових досліджень в Німеччині), кожен третій українець спілкується з друзями через соціальні мережі частіше, ніж наживо. А 18% спілкуються щодня онлайн з людьми, котрих вони навіть не знають особисто. Майже стільки ж (17%) опитаних щодня спілкуються з родичами, що живуть окремо (крім батьків та дітей).

Фахівці кажуть, що електронна пошта і текстові повідомлення викликали, так звану, епідемію сором'язливості. Заочно набагато простіше створити і підтримувати певний образ, промовчати про негативні риси і зробити акцент на позитивних.

На підтвердження цього, 61% українців зізнаються, що як мінімум один раз говорили неправду, спілкуючись через Інтернет. А 55% опитаних вважають, що при спілкуванні через Інтернет легко казати неправду і перебільшувати.

У більшості випадків українці наживо спілкуються в колі родини, з тими, з ким живуть разом, або з колегами по роботі.

А от з друзями при особистій зустрічі спілкуються зараз в середньому на 1 годину на день менше, ніж ще 5 років тому. І тільки 36% українців спілкуються наживо

більше, ніж телефоном або онлайн. Але при цьому більше половини опитаних (61%) негативно ставляться до скорочення часу, проведеного особисто з друзями і близькими.

Ще більша кількість українців (91%) вважає спілкування без допомоги сучасних засобів комунікації більш щирим і наповненим. Адже при спілкуванні онлайн здається, що людина постійно контактує з людьми, хоча насправді вона все більше приховує свої справжні емоції за низкою «смайликів». Проте, проблема стосується не тільки українців.

Звичайно, кожен для себе обирає форми і засоби спілкування, але, на мій погляд, «живе» спілкування має більше переваг, ніж недоліків. Комунікація – це багатоскладовий процес, який включає не тільки вербальні засоби, але й невербальні. Паралельно з мовою як засобом спілкування широко використовуються немовні засоби – жести, міміка, інтонація, паузи, манери, зовнішність. Спілкування як жива безпосередня комунікація суб'єктів закономірно виявляє емоції тих, хто спілкується, утворюючи невербальний аспект обміну інформацією. Дуже часто саме цей аспект стає вирішальним у взаємовідносинах людей. А під час мережевого спілкування він майже повністю виключається.

Метою дослідження є аналіз загальних понять психології спілкування, виявлення особливостей виникнення комунікативних бар'єрів при вивченні іноземної мови студентами немовних вузів.

Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі завдання:

- провести теоретичний аналіз змісту, мети, засобів, функцій та завдань спілкування; форм та видів спілкування;
- виявити фактори виникнення, особливості прояву і типи комунікативних бар'єрів;
- дослідити шляхи подолання комунікативних бар'єрів;
- проаналізувати проблеми, що виникають при викладанні іноземної мови студентам немовних вузів та роль мотивації.

Виклад основного матеріалу. Психологія спілкування – це розділ загальної психології, предметом якого є психологічна специфіка спілкування, які розглядаються під кутом зору взаємовідносин особистості та суспільства. Говорячи про психологічну специфіку, варто мати на увазі, що процеси спілкування можуть бути розглянуті не тільки під психологічним, а й під іншим кутом зору – соціологічним, лінгвістичним тощо.

В англійській психологічній літературі поширене поняття «комунікація». Семантично «спілкування» і «комунікація» майже збігаються, бо означають «спільність, «з'єднання», «повідомлення» [9, с.9].

Згідно з Лінгвістичним енциклопедичним словником, комунікація (лат. communicatio, від communico – роблю спільним, зв'язую, спілкуюсь) – це специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності [6].

Можна сказати, що спілкування є невід'ємним фактором будь-якої діяльності людини, маючи при цьому суспільну природу. А говорити про діяльність можливо лише тоді, коли вона соціальна за своєю суттю. Тому можна стверджувати, що будь-яка людська діяльність неможлива поза спілкуванням. Отже, комунікація є важливим елементом діяльності людини [9, с.9].

Спілкування – складний процес взаємодії між людьми, що полягає в обміні інформацією, а також у сприйнятті і розумінні партнерами один одного. У спілкуванні виділяють зміст, мету та засоби.

Зміст – це інформація, що у міжіндивідуальних контактах передається від однієї живої істоти до іншої. Через спілкування можуть передаватися дані про емоційні стани, орієнтовані на те, щоб певним чином скерувати іншу живу істоту на контакти. У людини зміст спілкування значно ширший, ніж у тварин. Люди обмінюються один з одним інформацією, що містить у собі знання про світ, багатий життєвий досвід, здібності, уміння і навички.

Мета спілкування – це те, заради чого в людини виникає потреба у спілкуванні: мета передачі й одержання об'єктивних знань про світ, навчання і виховання, узгодження дій у спільній діяльності, встановлення і прояснення особистих і ділових взаємин, багато іншого.

Засоби спілкування – це своєрідні способи кодування, передачі, переробки і розшифровки інформації, яка була набута в процесі спілкування. Кодування інформації – це спосіб передачі її від однієї живої істоти до іншої. Це – мова й інші знакові системи, писемність у її різноманітних видах і формах (тексти, схеми, малюнки, креслення), технічні засоби запису, передачі і збереження інформації.

Процес спілкування виконує певні функції або завдання. Існує декілька класифікацій. Більшість з них пов'язана з обміном інформацією, взаємодією та сприйняттям людьми одне одного. В.А. Семиченко характеризує спілкування як головну умову виживання, навчання, виховання та розвитку особистості [3, с.9].

Найбільш очевидною постає інформаційна функція – обмін певними повідомленнями, необхідність в яких наповнює людське життя, тобто намірами,

міркуваннями, оцінками, мріями, зауваженнями, роздумами тощо. Інформація є одним з найцінніших людських ресурсів, не менш важливим, ніж матеріальні блага.

Коли метою спілкування є спроба зрозуміти внутрішній світ партнера, його уявлення, переконання, почуття та наміри, здійснюється функція розуміння. Практично вона присутня у спілкуванні майже завжди.

Спонукальна функція постає у тому, що один з учасників спілкування намагається викликати у іншого певну активність, наштовхнути його на певну дію.

Близькою до неї є координаційна функція, яка полягає у координації, тобто узгодженні планів, намірів, способів дій з іншими людьми, організації їх спільної діяльності, підтримці порядку та нормальних стосунків.

Важливе значення має контактна функція, тобто спілкування з метою встановлення або підтримання контактів різноманітного характеру і з різними цілями.

Амотивна функція спілкування – це вираз учасниками спілкування своїх емоцій та отримання співчуття з боку партнерів. Людина відчуває потребу в цьому не менш, ніж в отриманні інформації.

Функція самоствердження – встановлення і фіксація свого місця в системі ролевих, статусних, ділових зв'язків соціуму, в якому необхідно діяти індивіду.

Функція здійснення впливу полягає у певному вольовому впливі на партнера, відчутті влади над ним. Вона є близькою до спонукальної функції, але має ширший спектр дії та іншу мотивацію [8].

Отже, головною метою комунікації – обмін інформацією різного роду. Спілкування та обмін інформацією між людьми здійснюється не тільки за допомогою мови. З давніх часів у людському суспільстві використовувалися додаткові засоби спілкування і передачі інформації, багато з яких існує і дотепер.

Більшість дослідників розмежовують поняття «спілкування» і «комунікація», підкреслюючи, що, на відміну від комунікації, у спілкуванні відображена вся складність реального світу людських відносин з його цінностями і суб'єктивними смислами. Крім того, якщо в понятті «спілкування» наголос робиться на взаємному обміні інформацією (діалогічність, взаєморозуміння), то в понятті «комунікація» наголошується на передачі інформації [9, с.11].

Форми спілкування класифікуються за різними ознаками. Розглянемо класифікацію, в основу якої покладений організаційний аспект взаємодії. Згідно з нею до форм спілкування належать індивідуальні і групові бесіди, розмови телефоном, наради, переговори, конференції, збори, мітинги, дискусії, полеміка тощо.

Бесіда є найпоширенішою формою спілкування. Вона здійснюється з метою передавання інформації, обміну думками, почуттями.

Психологічного контакту людини з іншою людиною як спільності психічного стану важливо досягти вже на першому етапі бесіди, бо інакше використання будь-яких ефективних прийомів впливу під час самої бесіди поза контактом не буде результативним. Прокладання каналів зв'язку між співрозмовниками, коли ніщо не заважає сприйняттю інформації, і є встановленням контакту. Початковий етап бесіди часто називають етапом контакту, однак про контакт не слід забувати й

на всіх інших етапах, а втративши спільність, повертатися до поновлення психологічної єдності.

Потрібно враховувати ознаки невербальної поведінки співрозмовника для ситуативного діагностування стану, в якому він перебуває, щоб визначити його готовність до взаємодії [2,с.150].

Найважливішими видами спілкування у людей є вербальне та невербальне.

Невербальне спілкування-це спілкування за допомогою міміки, жестів, пантоміміки, через прямі сенсорні чи тілесні контакти. Це тактильні, слухові, нюхові та інші відчуття й образи, які ми одержуємо від іншої людини. Крім того, завдяки невербальному спілкуванню людина одержує можливість психологічно розвиватися ще до того, як вона засвоїла та навчилася користуватися мовою.

Вербальне спілкування притаманне тільки людині. Обов'язковою умовою вербального спілкування є володіння мовою. Провідна роль належить усному мовленню, за допомогою якого відбувається передавання інформації іншим людям. Правильність мови свідчить про рівень культури та освіти особистості, зміст- про розум та моральні якості, а характер інтонацій говорить нам про емоційність та настрій людини [3,с.6]. За своїми комунікативними можливостями вербальне спілкування багатіше від усіх видів і форм невербального спілкування, хоча в житті вони, все ж таки, не можуть існувати одне без одного. Ці види спілкування тісно взаємопов'язані.

Мова як найважливіший засіб спілкування виступає також засобом пізнання, мислення. Завдяки цьому комунікація між людьми є основним механізмом становлення людини як істоти соціальної, засобом впливу суспільства на особистість [9,с.12].

Мовленням називається один з видів комунікативної діяльності людини: використання мови для спілкування з іншими людьми. У цьому сенсі, мовлення – це конкретна діяльність, що виражається або у звуковій формі, або у письмовій.

У слова «мова» переважаючим значенням є «система, структура», а в слові «мовлення» – «діяльність». Тому, визначаючи слово «комунікація», доречним є застосування терміну «мовленнєва» [9,с.14].

Таким чином, знання і розуміння людиною самої себе, особливостей спілкування, які зумовлюють специфіку поведінки особистості, її діяльності допомагають глибше розуміти мотиви вчинків людей, регулювати взаємовідносини з ними, володіти прийомами самоуправління і саморегуляції, що дозволяє максимально реалізувати свій особистісний потенціал, правильно орієнтуватися у поведінці людей, володіти способами психологічного впливу, вибудовувати стосунки з оточенням.

Бар'єри спілкування. Потреба людини у спілкуванні є природною. Це те, без чого ми не можемо жити. Щодня ми маємо обмінюватись інформацією з іншими людьми, знаходити спільну мову з колегами по роботі, в сім'ї тощо.

Спілкування – це процес взаємодії принаймні двох осіб, спрямований на взаємне пізнання, встановлення і розвиток стосунків, взаємовплив на стани, погляди і поведінку, а також на регуляцію їхньої спільної

діяльності. Питання про ефективність людського спілкування універсальне.

Під час спілкування багато людей відчувають певні труднощі (бар'єри спілкування), які впливають на ефективність обміну інформацією, взаємодію, сприймання людьми одне одного. Вони мають соціальний або психологічний характер. Бар'єри спілкування можуть бути пов'язані з характеристиками людей, їх прагненнями, поглядами, мовними особливостями, манерами спілкування, релігійними поглядами тощо. Однак процес комунікації може здійснюватися і при цих труднощах [3,с.55].

Отже, комунікативні бар'єри можуть бути викликані різними причинами. Тому можливо виділити такі їхні типи: бар'єри розуміння, бар'єри соціально-культурного розходження і бар'єри відносин.

1. Бар'єр взаєморозуміння. Його виникнення може бути викликано різними причинами як психологічного, так і іншого характеру. Він може виникати через огріхи в процесі передачі інформації. Це фонетичне нерозуміння. Феномен фонетичного нерозуміння швидкої мови, розмови-скоромовки або мови з великою кількістю звуків-паразитів.

2. Семантичний бар'єр розуміння. Він пов'язаний з тим, що учасники спілкування використовують різні значення слів [8,с.57].

3. Стилистичний бар'єр розуміння. Він звичайно виникає при невідповідності стилю мови того, хто говорить, і ситуації спілкування або стилю мови і стану того, хто в даний момент слухає.

4. Логічний бар'єр розуміння. Він виникає в тих випадках, коли логіка міркування того, хто говорить, або занадто складна для розуміння слухача, або здається йому неправильною чи суперечить властивій йому манері доказів.

5. Соціально-культурний бар'єр розуміння. Інколи причиною бар'єра розуміння можуть бути соціально-культурні відмінності між партнерами спілкування. Це можуть бути соціальні, політичні, релігійні і професійні відмінності, що приводять до різного пояснення тих або інших понять.

6. Бар'єр авторитету. Іноді перешкодою може бути саме сприйняття партнера спілкування як особи певної професії, національності, статі і віку. Психологи довели, що бар'єр спілкування тим менший, чим вищий авторитет того, хто говорить, по відношенню до тих, хто слухає. В деяких випадках говорять про бар'єри відносин. Йдеться про виникнення почуття ворожості, недовіри до того, хто говорить, а потім – і до інформації, яку він передає.

Якщо виходити з того, що будь-яка інформація, що надходить до людини, несе в собі елементи впливу на її поведінку, думки і бажання з метою їхньої зміни, то в цьому змісті комунікативні бар'єри – це форма психологічного захисту. Тобто комунікативні бар'єри ніби захищають нас від стороннього психічного впливу, що виникає в процесі обміну інформацією між учасниками спілкування [8, с.58-59].

Установлення комунікативного контакту – це передусім уникнення всього того, що може його порушити.

До труднощів, які мають соціально-психологічне походження, належать бар'єри, які виникають між партнерами. Вони пов'язані з різною соціальною та етнічною належністю [3, с.57].

Психологічний бар'єр формується на підставі попереднього досвіду як негативна установка, розбіжність інтересів партнерів по спілкуванню тощо. Найтиповішими психологічними бар'єрами є поганий контакт та негативна установка на співрозмовника.

Інтелектуальні бар'єри виникають унаслідок різного інтелектуального рівня партнерів. Різні інтереси співрозмовників, культура мови, поверховість міркувань викликає незадоволення та небажання спілкуватись [3, с.57].

Бар'єри культурних упереджень породжені поглядами, звичками і традиціями різних народів. Негативні расові та національні установки є підґрунтям расизму і націоналізму.

Естетичні бар'єри взаєморозуміння виникають унаслідок низької привабливості партнера у його зовнішньому вигляді, мові та манерах поведінки. Усувають такий бар'єр шляхом самоконтролю поведінки.

Мотиваційний бар'єри роблять спілкування партнерів нецікавим або непотрібним. Це може бути спричинено або неактуальною, далекою від інтересів, неприємною темою, або тим, що у цей момент у людини є більш необхідна справа, ніж ця розмова.

Емоційні бар'єри взаєморозуміння – це небажання спілкуватися, заглиблюватись у проблеми співрозмовника і співчувати йому внаслідок антипатії до нього. Вони містять дуже багато різноманітних ситуацій і найбільш характерні для зіпсованих стосунків, а також стосунки опонентів у різних конфліктах. Долають їх за допомогою усмішки, чуйного ставлення до співрозмовника [3, с.58].

Таким чином, перцептивна сторона спілкування є важливим компонентом взаємодії між людьми. Люди, які сприймають один одного, вже вступають в процес спілкування, навіть якщо вони ще не встигли обмінятися певною інформацією.

Розуміти механізми та ефекти сприймання, знати бар'єри, що заважають комунікації – необхідна умова формування знаючого професіоналу.

Отже, для кожної людини важливо вміти спілкуватися таким чином, щоб її правильно розуміли, щоб її слухали і чули. Тому важливо знати способи подолання бар'єрів.

У спілкуванні завжди беруть участь, принаймні, двоє. Кожен одночасно і впливає і піддається впливу. Умовно ці функції можна розділити і сказати, що кожний у спілкуванні одночасно є і слухаючим, і тим, хто говорить.

Керувати ефективністю спілкування можуть обидва партнери, що говорить і слухає, і кожний з них може зіграти свою роль як у підвищенні, так і в зниженні ефективності спілкування.

Яким же чином можливо подолати або попередити комунікативні бар'єри?

Необхідно постійно вдосконалювати знання рідної мови, свою мовну культуру, гуманізувати своє мовлення. Для цього необхідно створення установок на

оволодіння правильним літературним мовленням у всіх ситуаціях спілкування; самоконтроль і розвиток умінь виразного мовлення; розвиток загальних психологічних особливостей особистості, що створюють передумови для успішного оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями, розвиток таких комунікативних якостей як правильність (відповідність акцентологічним, орфоепічним, граматичним, пунктуаційним та іншим нормам сучасної літературної мови), зрозумілість, точність висловлювання, доречність (логічність, переконливість, спонукальність), багатство (різноманітність мовленнєвих засобів), виразність (образність, емоційність, яскравість), чистота (недопустимість жаргонізмів, вульгаризмів і просторічних слів), лаконічність; володіння невербальними засобами спілкування (мімікою, жестами, правилами членування мовного потоку, темпом мовлення, тембром голосу) [4].

Труднощі іноземного спілкування. Добре відомо, що вивчення іноземних мов сприяє взаєморозумінню, відчуттю приналежності до міжнародної спільноти та особистому розвитку людини.

Студенти вчаться розуміти культуру, традиції, звичаї різних країн. Порівнюючи, вони більше дізнаються про свою власну культуру та історію. Уміння спілкуватися і розуміти іншу мову безперечно сприяє самоосвіті, працевлаштуванню не тільки в своїй країні, але й по всьому світу.

Вивчення мови включає такі навички як слухання, говоріння, читання та письмо. Певний рівень володіння цими навичками дає впевненість в своїх знаннях, самостійність та поштовх до творчості. Студенти аналізують схожості та розбіжності між рідною мовою та іноземною мовою, яку вивчають.

Розвиток комунікативних навичок разом з розумінням структури мови може бути основою для вивчення різних мов у майбутньому, а також сприяти покращенню рівня письменності рідної мови [5, с.53].

Зараз володіння іноземними мовами, особливо англійською мовою (як мовою професійного спілкування), а також навичками міжкультурної комунікації стає однією з головних вимог сучасного фахівця в будь-якій сфері. І тут варто згадати про мотиваційний компонент вивчення іноземної мови.

Згідно з визначенням С.У. Гончаренка, мотивація – це «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки». На його думку, «як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів» [1, с.217].

У педагогіці мотивація вважається найбільш безперечним і вивченим чинником успішності навчання в цілому і вивчення іноземної мови зокрема. Вона є пусковим механізмом будь-якої діяльності: чи то праця, чи спілкування, чи пізнання.

Оволодіння іноземною мовою має на меті не тільки отримання лінгвістичних знань, але й формування умінь і навичок практичного користування мовою. Уміння використовувати іноземну мову в повсякденному житті припускає спілкування іноземною мовою, її залучення в усну чи писемну комунікацію. Спілкування як

соціально-психологічний процес неможливе без установлення між комунікантами певних взаємин, що складаються в соціумі. У іншомовному навчанні цей принцип має особливе значення, що зумовлено специфікою предмета.

Серед мотивів, що спонукають сучасного студента вивчати іноземну мову, можна назвати наступні:

- здійснення поставленої цілі;
- бажання отримати навички в іншій сфері діяльності;
- подолання труднощів, виявлення старанності;
- бажання і можливість подорожувати;
- продовження навчання у вищих навчальних закладах Європи;
- працевлаштування та отримання гідної заробітної плати;
- нарешті, просто отримання «заліку» (так звана «негативна» мотивація).

Складніша ситуація з мотивацією у студентів немовних вузів. Мета викладача полягає не тільки і не стільки в тому, щоб ознайомити студентів з предметом на першому занятті, скільки зацікавити їх, створити умови для активізації пізнавальної діяльності, розбудити бажання до неї. Розглянемо цю проблему на прикладі Київського національного університету технологій та дизайну. Університет має шість факультетів, на яких здійснюється підготовка фахівців різних галузей знань: інженерна механіка, електричні прилади та системи, інформаційні технології проектування, технологія та дизайн текстильних матеріалів, технологія виробів легкої промисловості, менеджмент, економіка підприємств, хімічні технології, різні напрями дизайну тощо.

Звичайно зрозуміло, що студенти, обираючи наш університет, не орієнтувалися на іноземну мову. Їх головна мета – це оволодіння тією спеціальністю, яка їм цікава, яка в майбутньому стане для них професією.

Що ж робити викладачу іноземної мови? Які можуть бути мотиви вивчення мови для студентів?

Треба сказати відверто, що основним мотивом для студентів нашого вузу є отримання «заліку» або задовільної оцінки на іспиті. Безперечно є певний відсоток студентів, для яких це не є головним мотивом.

Важливу, а іноді і вирішальну, роль тут відіграє викладач. Основними критеріями формування мотивації вважається наявність пізнавальних мотивів і цілей, наявність позитивних емоцій, які викликає процес навчання, уміння і бажання вчитися, вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці.

Важливо організувати емоційно-позитивне ставлення студентів до самого процесу навчання. А це багато в чому залежить від індивідуально-особистісних уявлень студентів, від педагогічної майстерності та поведінки викладача на заняттях, від способів і технологій навчання, які він використовує (колективні форми роботи, рольові ігри, перегляд відеофільмів). Істотну роль відіграє внутрішня мотивація, коли діяльність студентів спрямована на вивчення змісту навчального предмета і оволодіння цим змістом (пізнавальна мотивація), на використання мови у професійних цілях (предметно-функціональна мотивація), на перегляд фільмів, знайомство з визначними пам'ятками культури

(розважальна мотивація), на використання мови з метою підвищення загального рівня освіченості (навчальна мотивація) тощо.

Але для організації навчання іноземної мови з урахуванням всіх вищезазначених факторів потрібно багато часу, різноманітні технічні засоби навчання (напр. лінгафонні кабінети, відеокласи) тощо. А в умовах сучасних реалій, коли, по-перше, є певні вимоги навчальної робочої програми, по-друге, кількість студентів в групах від 15 до 30 (що неприпустимо для ефективної практики мови), по-третє, відсутність необхідних технічних засобів навчання і останнє, треба враховувати специфіку викладання дисципліни «Іноземна мова» в немовному вузі. Кожен викладач має навантаження 900 годин, але у викладачів іноземної мови всі ці години – практичні заняття («горлові години»). І, навіть, при великому бажанні викладач просто фізично не має змоги провести всі заняття на однаковому позитивно-емоційному рівні і поділитися тими знаннями, які він має. А про індивідуальний підхід до студента можна вже й не говорити.

Ще одна проблема, яка потребує обговорення – це підходи до навчання іноземної мови.

Як було зазначено вище, у зв'язку з сучасною ситуацією в країні, попит на висококваліфікованих спеціалістів в сфері легкої промисловості, економіки, дизайну, які володіють іноземними мовами, різко зріс. Як зазначено в робочій програмі з дисципліни «Іноземна мова фахового спрямування», метою курсу є забезпечення активного володіння випускниками іноземною мовою як засобом формування думок в сфері повсякденного спілкування та в професійній сфері відповідно до спеціальності; формування у них переорієнтації щодо ролі іноземної мови як зовнішнього джерела інформації та іншомовного засобу комунікації для засвоєння та використання її в особистих цілях для висловлення власних думок розуміння співрозмовників; розвиток у студентів можливості та бажання використання іноземної мови для альтернативно-професійного застосування в сфері майбутньої професійної діяльності; оволодіння новітньою фаховою інформацією через іноземні джерела [7,с.4].

Завданням програми є навчити студентів бачити в іноземній мові засіб отримання, розширення та поглиблення системних знань за спеціальністю, тобто засіб самостійного підвищення своєї кваліфікації, довести до студентів цінність іноземної мови для становлення людини як особистості та як фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: лексичний мінімум, властивості слова і словотвір, граматику іноземної мови в обсягах, передбачених програмою, правила міжособистісної та міжкультурної професійної комунікації; вміти: усно спілкуватися іноземною мовою в межах лексичного мінімуму та тематики, передбачених робочою навчальною програмою, писати іноземною мовою, а саме – перекази, реферати на професійну тематику, анотації до тексту за фахом, працювати з різними типами словників, складати тексти презентацій, читати, розуміти та перекладати автентичну фахову літературу [7,с.4].

Безумовно, всі ці навички є важливими та необхідними для кожного студента. Але, на мій погляд, враховуючи всі недоліки організації процесу навчання іноземної мови студентів немовних вузів, основний акцент треба робити на формуванні навичок розуміння та перекладу автентичних текстів фахового спрямування і, звичайно, навичок спілкування в сфері професійної діяльності.

За останні роки все більшої популярності набуває комунікативний підхід у навчанні іноземних мов. Головним його напрямом є вивчення мови в умовах спілкування. І тут треба зосередитись на формуванні комунікативної професійної компетенції як специфічної мовної поведінки. Сутність комунікативного підходу полягає в тому, що навчання іноземної мови має бути максимально наближеним до реального іншомовного спілкування, що досягається шляхом організації початкового процесу як моделі спілкування.

Таким чином, постає наступна проблема. Студенти, що вступають до університету, мають різний рівень володіння іноземною мовою. На перших заняттях викладачі кафедри проводять тест на визначення рівня знань. Але можливості розділити студентів на групи за рівнем володіння мовою майже немає.

Тому складається наступна ситуація – в одній групі є декілька студентів (2-3) з гарним рівнем володіння іноземною мовою (intermediate, upper-intermediate), а інші (15) мають елементарний (elementary) рівень знань. І як викладачу діяти в таких умовах? Сильні студенти жваво реагують на запропоновані завдання, беруть участь у дискусіях на різні теми, а слабкі студенти взагалі не розуміють, що викладач від них вимагає. Тому доводиться працювати з елементарним лексичним матеріалом, пояснювати граматичні конструкції тощо (нерідко бувають ситуації, коли студенти не знають елементарної граматики української мови!). Звичайно, в такому випадку на опрацювання певної теми витрачається набагато більше часу, ніж заплановано.

А в той час сильні студенти втрачають зацікавленість до таких занять, і їх можна зрозуміти. І якщо ми хочемо принаймні зберегти той рівень знань, що ці студенти мають, треба створювати для них належні умови. Адже формування внутрішньої мотивації можливо лише за умов, коли студенти отримують задоволення від того, чим вони займаються. Для цього заняття з іноземної мови треба організувати таким чином, щоб кожен студент був залучений до цікавої діяльності, яка, крім того, має бути професійно орієнтованою.

Крім цього, викладач має націлити студентів на ефективну системну самостійну роботу у сфері іншомовної підготовки. При цьому цікавим мотиваційним механізмом виявляється робота з іноземними текстами зі спеціальності в науково-технічних журналах і монографіях, яка необхідна для виконання тих чи інших завдань, виступу на практичних заняттях, підготовки наукової статті чи доповіді на науковій конференції. Поняття самостійної роботи студентів можна розглядати як специфічний вид навчальної пізнавальної діяльності. Студент самостійно, під дією власних мотивів, оцінює предмет діяльності, визначає загальну мету і конкретні завдання, вибирає найбільш придатні засоби їх вирішення для досягнення

бажаного результату, здійснює необхідний самоконтроль.

Висновки. В даній роботі були розглянуті загальні поняття психології спілкування, такі як зміст, мета, засоби, функції та завдання спілкування.

Отже, спілкування – це складний процес взаємодії між людьми, що полягає в обміні інформацією, а також у сприйнятті і розумінні партнерами один одного.

Дуже важливим у спілкуванні є перше враження. Звичайно, перше враження це не завжди остаточний і правильний висновок про співрозмовника, але важливо, що з самого початку на його основі будується спілкування.

Найважливішими видами спілкування у людей є вербальне та невербальне.

Мова як найважливіший засіб спілкування виступає також засобом пізнання, мислення.

Крім цього, висвітлювалось питання бар'єрів спілкування, які впливають на ефективність обміну інформацією, їх причини та типи. Комунікативні бар'єри у спілкуванні різноманітні, зумовлені неоднаковими чинниками. Тому важливо розуміти їх природу, причини і шляхи розв'язання.

Основний акцент в даній роботі зроблено на іншомовне спілкування, саме труднощі іншомовного спілкування та особливості викладання іноземної мови у немовному вузі.

Література

1. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник*/С.У. Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 376с.
2. Зазюн І.А., Крамущенко Л.В. *Педагогічна майстерність. Підручник*/ І.А. Зазюн – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
3. Кайдалова Л.Т., Пляка Л.В. *Психологія спілкування: навчальний посібник*/ Л.Т. Кайдалова – Х.: НФаУ, 2011. – 132с.
4. Козирев М.П. *Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання* / М.П. Козирев // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. – 2014. – Вип. 1. – С. 201-2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvldi_2014_1_24.pdf
5. Куцай К.Б. "The importance of English in the modern world". *Збірник, центру наукових публікацій: «Формування науково-освітньої політики»: збірник статей (рівень стандарту, академічний рівень)*. – К.: Центр наукових публікацій, 2015. – 102с. – стор. 53-54.
6. *Лінгвістичний енциклопедичний словник*, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tapemark.narod.ru/les/233a.html>
7. *Робоча програма з іноземної мови фахового спрямування для студентів II-IV курсів за напрямом підготовки 6.010104 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) / розробник Куцай К.Б.* – К.: КНУЗПД, 2014. – 13с.
8. Прухін І.О. *Соціальна психологія спілкування: навчальний посібник*. – К.: НТУ ім. Драгоманова, 2003. – 244с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nri.edu.ua/e-book/book/html/D/isry_kgppu_Soc_psih_splkuvannya/
9. Філоненко М.М. *Психологія спілкування. Підручник*. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224с.

References

1. Goncharenko S.U. *Ukrainian pedagogical dictionary* / S.U. Goncharenko – K.: Libid, 1997. – 376s.
2. Zazyun I.A., Kramuschenko L.V. *Pedagogical masterclass. Textbook*/ I.A. Zazyun – K.: Vishcha shkola, 2004. – 422s.

3. Kajdalova L.G., Plyaka L.V. Psihologiya spil'kuvannya: navchal'nyj posibnik/L.G. Kajdalova –H.: NFAU, 2011. – 132s.

4. Kozirev M.P. Komunikativni bar'eri spil'kuvannya ta shlyahi ih podolannya / M.P. Kozirev // Naukovij visnik L'viv's'kogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav. Seriya psihologichna. – 2014. – Vip. 1. – S. 201-211.[Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvldu_2014_1_24.pdf

5. Kugaj K.B. "The importance of English in the modern world". Zbirnik centru naukovih publikacij: «Formuvannya naukovovo-osvitnoï politiiki»: zbirnik statej (riven' standartu, akademichnij riven'). – K. : Centr naukovih publikacij, 2015. – 102s. – stor. 53-54.

6. Lingvistichnij enciklopedichnij slovník. [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://tapemark.narod.ru/les/233a.html>

7. Robocha programa z inozemnoï movi fahovogo spryamuvannya dlya studentiv II-IV kursiv za napryamom pidgotovki 6.010104 Profesijna osvita (Tekhnologiya virobiv legkoï promislovosti) / rozrobnik Kugaj K.B. – K.: KNUiD, 2014. – 13s.

8. Truhin I.O. Social'na psihologiya spil'kuvannya: navchal'nyj posibnik, – K.: NPU im. Dragomanova, 2003. – 244 s. [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: http://mpu.edu.ua/e-book/book/html/D/isry_kgppy_Soc_psuh_spilkyvannya/

9. Filonenko M.M. Psihologiya spil'kuvannya. Pidruchnik, – K.: Centr uchbovoï literaturi, 2008. – 224s.

Kugai K.B.,

assistant professor of the department of foreign languages at Kyiv national university of technologies and design, sketch_k2008@ukr.net

Ukraine, Kyiv

COMMUNICATION AS PSYCHOLOGY PHENOMENON

The article is an analysis of a communication process, which is not just information exchange, but a mutual activity of partners. Any interaction is impossible without understanding.

Particular kind of relationship between people is educational communication, where a teacher and a student can realise their communicative skills. Foreign language teaching is not only linguistic knowledge, but shaping of language practical usage. The ability to use a foreign language in everyday life supposes one can speak foreign language. Foreign language teaching can't exist without certain social relationship between communicants. So, this approach is of particular importance in foreign language teaching, due to the subject specifics.

Key words: psychology of communication, communicative barrier, foreign communication, motivation, foreign language teaching, communicative approach.

